

Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова

БАГІНСЬКА ОЛЬГА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 372.36.

**ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ РУХОВИМ
ДІЯМ ДІТЕЙ 5 – 6 РОКІВ В УМОВАХ ДОШКІЛЬНОГО
НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

13. 00. 02. – Теорія та методика навчання (фізичне виховання, основи здоров'я)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ -2008

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Чернігівському державному педагогічному університеті імені Т.Г. Шевченка

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Огієнко Микола Миколайович
Чернігівській державний педагогічний університет
імені Т.Г. Шевченка,
завідувач кафедри педагогіки, психології і
методики фізичного виховання

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Денисенко Нінель Федорівна
Запорізький обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти,
професор кафедри реабілітаційної педагогіки
і здорового способу життя

кандидат педагогічних наук, професор
Курок Олександр Іванович
Ректор Глухівського державного
педагогічного університету

Захист відбудеться «5» листопада 2008 року о 16.30 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К.26.053.14 Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, (01601, Київ, вул. Пирогова, 9)

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, (01601, Київ, вул. Пирогова, 9)

Автореферат розісланий «4» жовтня 2008 року

Вчений секретар
Спеціалізованої вченої ради

Ареф'єв В.Г.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку суспільства та педагогічної науки в Україні великого значення набуває роль і значущість кожної особистості, успішність її індивідуального розвитку. Це зумовлює необхідність пошуку шляхів оптимізації навчання та виховання дітей, зокрема дошкільного віку.

Нормативно-правовою базою сучасної системи освіти є Державна національна програма “Освіта (Україна ХХІ століття)”, Закон України “Про дошкільну освіту”, “Базовий компонент дошкільної освіти в Україні”, Цільова комплексна програма “Фізичне виховання – здоров’я нації”, які регламентують пріоритетні напрями її розвитку, вказуючи на необхідність гуманізації та демократизації освіти. Це обумовлює спрямованість на індивідуалізацію виховання та розвиток кожної особистості.

Засвоєння широкого спектру рухових навичок, які необхідні для забезпечення життєдіяльності дитини, є важливим завданням навчання в фізичному вихованні дітей дошкільного віку. У перші шість років фізичне виховання є основою всебічного розвитку дитини. У цей період закладаються основи здоров’я, повноцінного фізичного розвитку. Саме в дошкільному дитинстві відбувається становлення індивідуальних відмінностей, стабілізація біологічних передумов особистісного розвитку, формування психічних процесів (Н.Ф. Денисенко, 2000; Е.С. Вільчковський, О.І. Курок, 2001; В.У. Кузьменко, 2006).

Особистісному становленню дитини присвячені роботи сучасних науковців О.А. Шаграєвої (2001), І.В. Дубровіної (2004), Дуткевич Т.В.(2007). Зокрема І.Д. Бех виділяє навчально-виховні принципи, в тому числі: принцип гуманізації виховного процесу, що передбачає зосередження уваги на особистості дитини, її індивідуальних особливостях та здійсненні розвитку в оптимальні строки, оскільки за принципом особистісної орієнтації загальні закони психічного розвитку проявляються в кожного індивіда своєрідно і неповторно.

Пошуку шляхів збереження здоров’я дитини в освітньому процесі присвячені роботи Н.Ф. Денисенко (2007). Про необхідність здійснення індивідуального підходу та особистісної орієнтації навчання в фізичному вихованні зазначається в працях: П.Ф. Лесгафта, 1951; Д.В. Хухлаєвої, 1984; І.В. Бочинського, 1991; А.М. Лящука, 1999; Т.Ю. Круцевич, 2001; О.Д. Дубогай, 2005; В.Г. Ареф’єва, 2007 та інших).

Отже, в сучасній педагогічній та психологічній науці одним з головних завдань навчально-виховного процесу постає створення умов для оптимального розвитку особистості дитини, пошук шляхів оптимізації навчання та виховання. Вирішення цієї проблеми через пошук доцільних форм, засобів і методів роботи дозволить здійснювати оптимальний вплив на розвиток особистості та сприятиме збереженню психологічного та фізичного здоров’я дитини.

Однак, в сучасній літературі не виявлено однозначної думки про врахування комплексу індивідуальних особливостей та провідних критеріїв

диференціації навчання, які доцільно враховувати при здійсненні особистісно орієнтованого навчання руховим діям.

Рядом дослідників (М.В. Макаренко, Г.М. Чайченко, 1999, Є.П. Ільїн, 2003, 2004) доведено, що на темпи навчання впливають індивідуальні властивості нервової системи.

У працях Є.П. Ільїна (2003 р.) зазначається, що індивідуальні властивості нервової системи мають суттєвий вплив на темпові показники у формуванні рухових умінь та навичок, що зумовлює необхідність диференційованого підходу в процесі навчання руховим діям у фізичному вихованні дітей 5 – 6 років.

Враховання психофізіологічних особливостей у процесі диференціації навчання надасть додаткову можливість більш точного управління процесом формування рухових умінь та навичок в оптимальному для дитини темпі.

Забезпечення успішного індивідуального розвитку кожної особистості є актуальною потребою сьогодення. Тому в нашому дослідженні передбачалось, що врахування індивідуального прояву типологічних властивостей нервової системи дітей 5-6 років позитивно впливатиме на ефективність навчання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційної роботи відповідає спрямованості наукової програми кафедри педагогіки, психології та методики фізичного виховання Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка, яка входить до загальноуніверситетських тем “Дидактичні основи формування рухової функції осіб, які займаються фізичним вихованням і спортом”, державний реєстраційний номер 0108U000854. Тема затверджена Вченою радою Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка (протокол № 2 від 27 вересня 2006 року), та узгоджена у Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології АПН України (протокол № 3 від 25 березня 2008 року).

Мета роботи – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність управління особистісно орієнтованим навчанням руховим діям дітей 5-6 років на основі врахування властивостей їх нервової системи в умовах дошкільного навчального закладу.

Завдання дослідження:

1. Вивчити процес особистісно орієнтованого навчання руховим діям у фізичному вихованні дітей дошкільного віку та шляхи його вдосконалення в умовах дошкільного навчального закладу.
2. Визначити вплив індивідуальних особливостей онтогенезу та певних властивостей нервової системи дітей 5 – 6 років на ефективність навчання руховим діям.
3. Дослідити ефективність впливу диференціації навчання руховим діям у фізичному вихованні дітей 5 – 6 років з урахуванням психофізіологічних особливостей їх організму.
4. Розробити практичні рекомендації з упровадження особистісно орієнтованого навчання руховим діям у фізичному вихованні для дітей 5-6

років на основі врахування індивідуально-типологічних властивостей їх нервової системи в умовах дошкільного навчального закладу.

Об'єкт дослідження: процес навчання руховим діям в фізичному вихованні дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження: управління особистісно орієнтованим навчанням руховим діям на основі врахування індивідуально-типологічних властивостей нервової системи дітей 5 – 6 років у процесі фізичного виховання в умовах дошкільного навчального закладу

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети застосовувалася система теоретичних та емпіричних методів:

а) теоретичні: аналіз і синтез; порівняння та узагальнення; історико-логічний (вивчення основ теоретико-методологічних засад досліджуваної проблеми); було проведене вивчення та аналіз філософської, психологічної, педагогічної, методичної літератури і здійснене узагальнення одержаної інформації з метою виявлення шляхів удосконалення психолого-педагогічних основ особистісно орієнтованого навчання;

б) емпіричні: антропометричне дослідження, педагогічне тестування, педагогічне спостереження, психофізіологічне тестування, психологічне тестування, педагогічний експеримент для визначення ефективності врахування індивідуально-типологічних властивостей нервової системи при особистісно орієнтованому навчанню руховим діям дітей 5 – 6 років в умовах дошкільного навчального закладу;

в) статистичні: статистичний аналіз результатів експерименту з метою виявлення середніх показників, варіативності (метод середніх величин), зв'язків між досліджуваними показниками (кореляційний аналіз), питомої ваги кожного з них у ефективності навчання руховим діям (факторний аналіз), достовірності відмінностей між контрольною та експериментальною групами (t-критерій Стьюдента) та встановлення наукової достовірності отриманих результатів дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів:

- вперше визначено вплив функціональної рухливості нервових процесів та сили нервової системи дітей 5 – 6 років на ефективність навчання руховим діям у процесі фізичного виховання в умовах дошкільного навчального закладу;

- вперше включені до психофізіологічних та педагогічних основ особистісно орієнтованого навчання руховим діям дітей 5 – 6 років індивідуально-типологічні властивості нервової системи;

- новими є розроблені шкали оцінки рівня функціональної рухливості нервових процесів і сили нервової системи як психофізіологічні критерії диференціації навчання дітей 5 – 6 років, які можуть бути застосовані при розподілі на типологічні групи в процесі особистісно орієнтованого навчання руховим діям в умовах дошкільного навчального закладу;

- новими є розроблені та впроваджені в практику роботи дошкільних навчальних закладів рекомендації по вдосконаленню дидактичної системи управління процесом особистісно орієнтованого навчання для дітей 5 – 6 років

на основі врахування окремих індивідуально-типологічних властивостей нервової системи;

- доповнено відомості про вплив на ефективність навчання руховим діям індивідуальних особливостей дітей старшого дошкільного віку (рівня фізичного, рухового та інтелектуального розвитку);

- отримали подальший розвиток відомості про прояв окремих індивідуально-типологічних властивостей нервової системи дітей 5 – 6 років, які сприяють ефективному управлінню особистісно орієнтованим навчанням руховим діям у фізичному вихованні дітей 5 – 6 років в умовах дошкільного навчального закладу.

Практичне значення одержаних результатів:

Вперше адаптована методика психофізіологічних досліджень для дітей 5–6 років, що дозволяє застосувати її в процесі фізичного виховання для діагностики властивостей нервової системи. Експериментально обґрунтована характеристика функціональної рухливості нервових процесів та сили нервової системи дітей дошкільного віку, яка враховувалась у процесі особистісно орієнтованого навчання руховим діям. Впровадження практичних рекомендацій по оптимізації процесу особистісно орієнтованого навчання руховим діям дітей 5 – 6 років з урахуванням рівня функціональної рухливості нервових процесів, працездатності головного мозку та їх вікових проявів показало позитивний ефект, що підтверджується довідками про впровадження в дошкільному навчальному закладі № 76 м. Чернігова (№ 26 від 11.06.2008); Навчально-виховному комплексі “Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад” I ступеня № 73 м. Чернігова (№ 79 від 30.05.08); Чернігівському державному педагогічному університеті імені Т.Г. Шевченка (№ 04-11/621 від 1.07.2008).

Особистий внесок здобувача полягає у постановці проблеми, висуненні гіпотези, аналізі та узагальненні інформації літературних джерел та отриманих даних, визначенні шляхів удосконалення психолого-педагогічних основ особистісно орієнтованого навчання, розробці критеріїв диференціації педагогічних впливів та шкал оцінки рівня функціональної рухливості нервових процесів та працездатності головного мозку, а також безпосередньому виконанні основного обсягу дослідницької роботи при початковому тестуванні та при дослідженні ефективності впровадження.

Апробація результатів дисертації. Основні положення доповідались на засіданнях кафедри педагогіки, психології і методики фізичного виховання Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка та наукових конференціях (м. Чернігів, 2000-2008 рр.), на Міжнародній науково-практичній конференції “Основні напрямки розвитку фізичної культури, спорту та фізичної реабілітації” (Дніпропетровськ, 2005), на II Міжнародній науково-практичній конференції “Актуальні проблеми вищої професійної освіти” (Донецьк, 2008).

Публікації. Зміст та результати дослідження відображені в 5 публікаціях з них 4 у провідних фахових виданнях України.

Структура і обсяг роботи. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст дисертації викладено на 180 сторінках, робота містить 30 таблиць і 11 малюнків, у списку використаних джерел наведено 199 джерел, з них 15 іноземних.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі розкрито актуальність проблеми, обґрунтовано вибір теми дисертаційного дослідження, сформульовано мету і завдання, визначено об'єкт і предмет дослідження, методи наукового пошуку, підкреслено наукову новизну та практичну значимість отриманих результатів, подано відомості про їх апробацію, зазначено кількість публікацій, вказано структуру та обсяг роботи.

У першому розділі **“Теоретичні засади особистісно орієнтованого навчання руховим діям дітей дошкільного віку в процесі фізичного виховання”** викладено теоретичні передумови дослідження: особливості формування рухових навичок у дітей дошкільного віку; особливості особистісно орієнтованого навчання та індивідуального розвитку дітей дошкільного віку; індивідуалізація процесу фізичного виховання на основі врахування індивідуально-типологічних властивостей нервової системи.

Аналіз науково-методичної літератури дає можливість зробити висновок, що дошкільний вік є важливим етапом у формуванні основ рухової функції дитини (Н.Ф. Денисенко, Е.С. Вільчковський, О.І. Курок, Д.В. Хухлаєва). У дітей дошкільного віку процес формування рухових умінь і навичок протікає у відповідності з загальними психофізіологічними закономірностями та має певні відмінності, які пов'язані з віковими та індивідуальними особливостями організму дитини (Е.С. Вільчковський, Т.Ю. Круцевич, О.І. Курок, Д.В. Хухлаєва). Більшість науковців вказують на необхідність врахування індивідуальних особливостей дитини при здійсненні диференціації навчання руховим діям (В.Г. Ареф'єв, О.Л. Богініч, І.В. Бочинський, О.Д. Дубогай, Т.Ю. Круцевич, А.М. Ляшук, М. Полішук, Н. Фалькова, Д.В. Хухлаєва,), що сприятиме забезпеченню її найкращого рухового розвитку.

В системі фізичного виховання дітей дошкільного віку диференціація навчання проводиться в більшості випадків тільки з урахуванням паспортного віку дитини, що не відповідає вимогам сьогодення, оскільки діти навіть однієї вікової групи можуть суттєво відрізнятися між собою за рівнем рухового та фізичного розвитку (О.Д. Дубогай, С.Л. Коробко, Т.В. Наумчук) і рівнем психологічного розвитку (І.Д. Бех, Л.С. Виготський, Т.В. Дуткевич, Е. Еріксон, В.У. Кузьменко, А.Н. Леонтьєв С.Л. Рубінштейн,). Не зважаючи на типові для дітей 5-6 річного віку морфофункціональні особливості: середні показники фізичного, рухового, психологічного та соціального розвитку, які наводяться в літературі (Ю.А. Єрмолаєв, В.І. Завадський, С.Є. Кулачківська), досить часто зустрічаються різноманітні індивідуальні відхилення як наслідок індивідуального поєднання генів, що лежить в основі індивідуальності дитини

(І.А. Аршавський, Ю.А. Єрмолаєв, В.С. Лизогуб, А.В. Петровський) і впливу соціального середовища, в якому виховується дитина (І.Д. Бех, Т.В. Дуткевич, Н.В. Лисенко), та неодмінно відбиваються на формуванні їх індивідуальності (В.У. Кузьменко).

Більшість вітчизняних педагогів та психологів вважають за необхідне здійснення індивідуального підходу до дитини з урахуванням її індивідуальності для реалізації закладеного від природи потенціалу через впровадження особистісно орієнтованого навчання та виховання (І. Алецька, Л. Ампілагова, Г.О. Балл, І.Д. Бех, О. Кононко, В.Г. Кремінь), оскільки гуманістичне спрямування сучасної педагогіки визначає важливість кожної особистості, її неповторності та регламентується нормативно-правовими документами в галузі освіти (Закон України „Про дошкільну освіту”, „Базовий компонент дошкільної освіти в Україні”, “Національна доктрина розвитку освіти в Україні”), що зумовлює появу протиріч між традиційною системою організації навчально-виховного процесу та вимогами сьогодення, вирішення яких можливе шляхом здійснення особистісно орієнтованого підходу в навчанні та вихованні.

Накопичений досвід впровадження такого навчання (О.Г. Братанич, Н.В. Дьяченко, В. Коваленко, К. Корсак, В. Логвін, С. Мещерякова, С. Подмазін, А.Хуторская, Е.Н. Шиянов, С.О. Юдіна, І. С. Якіманська), особливо в початковій школі (О.П. Аксьонова, С.В. Зайцев, О.В. Кузьміна, С.П. Логачевська), доводить дієвість даного підходу за умови здійснення діагностування найбільш значимих індивідуальних особливостей дитини і може бути впроваджений в практику фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку (О. Кононко, Л.І. Тишук, А.С. Харченко). Для врахування індивідуальних відмінностей у навчально-виховному процесі рядом дослідників пропонуються критерії та показники індивідуального розвитку: врахування біологічного віку та психологічного віку, інтелекту, спрямованості особистості, психофізіологічних особливостей (Н. Голуб, А.П. Тарнавська, А.С. Харченко).

Визначено доцільність застосування диференційованого підходу в роботі з дітьми, що мають різні психофізіологічні особливості (І. Алецька, П.П. Блонський, Є.П. Волков, Б.А. Вяткін, А.Д. Ганюшкін, Є.П. Ільїн, М.В. Макаренко, В.Д. Небиліцин, П.М. Огієнко, М.М. Філіпов, Г.М. Чайченко, Н. Тросте-Fabre), в тому числі до дітей дошкільного віку (Т.В. Дуткевич, Е.В. Конєєва).

Однак однозначної думки про комплекс показників, які впливають на ефективність особистісно орієнтованого навчання руховим діям дітей старшого дошкільного віку та можуть бути критеріями його диференціації не виявлено, що зумовило подальше дослідження питання.

Результатом аналізу літературних джерел та їх узагальнення було визначення необхідності доповнення існуючої системи критеріїв диференціації особистісно орієнтованого навчання руховим діям дітей 5 - 6 років в умовах дошкільного навчального закладу. З метою удосконалення управління

процесом особистісно орієнтованого навчання руховим діям доцільним є включення психофізіологічного критерію диференціації особистісно орієнтованого навчання руховим діям дітей 5-6 років у процесі фізичного виховання.

У другому розділі **“Методи та організація дослідження”** описані методи та методики, що були застосовані при виконанні роботи, основні етапи організації дослідження.

Дослідження проводилися з 1999 року по 2007 рік в дошкільних навчальних закладах № 76, 73 та Чернігівському державному педагогічному університеті імені Т.Г. Шевченка (лабораторні дослідження).

Мета першого етапу досліджень – вивчити стан проблеми на сучасному етапі в науково-методичній літературі та з досвіду практичної діяльності інструкторів з фізичного виховання.

Мета другого етапу – вивчення морфофункціональних (вимірювання тотальних розмірів тіла, рівня розвитку фізичних якостей, індексу фізичного розвитку та відсотку відповідності рухового віку паспортному) і психофізіологічних особливостей дітей 5 – 6 років (латентний період простої зорово-моторної реакції, латентний період зорово-моторної реакції вибору, рівень функціональної рухливості нервових процесів, працездатність головного мозку), ступеню їх впливу на ефективність навчально-виховного процесу в умовах дошкільного навчального закладу, визначення комплексу критеріїв особистісно орієнтованого навчання руховим діям дітей 5 – 6 років в умовах дошкільного навчального закладу. Для математичної обробки даних, які були одержані в процесі досліджень, використовували сучасні комп'ютерні технології статистичної обробки даних (Microsoft Excel, “Statistica” v.6.0).

Мета третього етапу – вивчення та узагальнення отриманих даних експериментального дослідження, виявлення впливу окремих показників на ефективність навчання руховим діям дітей 5 – 6 років та визначення комплексу найбільш значущих з них; розробка оціночних шкал для здійснення особистісно орієнтованого навчання руховим діям на основі врахування індивідуально-типологічних властивостей нервової системи дітей 5 – 6 років.

Метою досліджень, що проводилися на четвертому етапі, було формування практичних рекомендацій та застосування показників функціональної рухливості нервових процесів і працездатності головного мозку, одержаних за допомогою приладу нейродинамічних досліджень (ПНДИ-1), в системі фізичного виховання дітей 5 – 6 років в умовах дошкільного навчального закладу, диференціація та індивідуалізація навчання і виховання з урахуванням вивчених психофізіологічних характеристик. Перевірка практичної значущості запропонованих критеріїв особистісно орієнтованого навчання руховим діям дітей 5 – 6 років в умовах дошкільного навчального закладу.

У третьому розділі **“Вивчення окремих індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку та їх впливу на ефективність навчання руховим діям”** вивчалися окремі індивідуальні особливості організму дітей дошкільного

віку, визначався ступінь їхнього впливу на ефективність та темп навчання руховим діям дітей 5 – 6 років, можливість їх врахування як критеріїв особистісно орієнтованого навчання руховим діям.

В результаті аналізу науково-методичної літератури та досвіду практичної діяльності інструкторів з фізичного виявлено, що між дітьми однієї вікової групи спостерігаються відмінності у темпі та якості навчання руховим діям, причому більшість респондентів вказували на більш швидкий темп навчання руховим діям у дівчат та певні відмінності за рівнем розвитку фізичних якостей.

У процесі експериментального дослідження нами не виявлено достовірних відмінностей у рівні розвитку фізичних якостей між дівчатками та хлопчиками за t-критерієм Стьюдента. Незначні відмінності спостерігалися в середній групі в кінці року при виконанні бігу на 10 м та при виконанні метань. Подібна тенденція спостерігалась і в старшій групі, однак, проводити диференціацію навчання руховим діям в процесі фізичного виховання за статевою ознакою не доцільно, оскільки в межах групи, як хлопчики, так і дівчатка мають досить високий коефіцієнт варіації ($v > 15\%$) у всіх вікових групах. Тому можливо при особистісній орієнтації процесу фізичного виховання дітей дошкільного віку враховувати рівень розвитку рухових якостей дитини без врахування статі.

Наявність відмінностей у темпі навчання руховим діям між дівчатками та хлопчиками може бути викликана тим, що серед дівчат в середньому частіше зустрічаються особи з більш слабкою нервовою системою (Є.П. Ільїн, 2004), що і є причиною виявлення більш високих середніх показників у швидкості навчання на початковому етапі розучування рухової дії.

Отже, на нашу думку, диференціацію навчання необхідно проводити не з врахуванням статі, а у відповідності до психофізіологічних особливостей дитини як одного з інформативних критеріїв.

О.Д. Дубогай (2005) наголошує на необхідності врахування рівня відповідності фізичного та рухового віку паспортному в процесі особистісно орієнтованого фізичного виховання. Тому нами було визначено середні показники рухового та фізичного розвитку дітей 5 – 6 років та їх відповідності паспортному віку дитини. Середні дані наведені в таблиці 1.

Проведений констатуючий педагогічний експеримент дозволив визначити рівень розвитку окремих індивідуальних особливостей дітей п'яти та шести років та встановити їх відповідність паспортному віку (О.Д. Дубогай, 2005), тобто виявити прискорений або уповільнений їх розвиток та його вплив на ефективність навчання руховим діям.

Було визначено необхідність врахування під час диференціації навчання руховим діям дітей старшого дошкільного віку відповідності фізичного та рухового віку паспортному віку, оскільки явні прояви акселерації або ретардації суттєво впливають на готовність дитини до навчання, а як наслідок – і на його ефективність.

В результаті нашого дослідження було виявлено середній позитивний кореляційний зв'язок між рівнем відповідності фізичного та рухового віку

дитини її паспортному віку і ефективністю навчання руховим діям у фізичному вихованні, що підтверджує необхідність включення цього показника як критерія при здійсненні диференціації навчання в фізичному вихованні дітей дошкільного віку.

Важливим є рівень розвитку фізичних якостей як основи для забезпечення певної рухової діяльності дитини. Визначено суттєвий вплив рівня розвитку координаційних здібностей на ефективність навчання руховим діям та їхній зв'язок з психофізіологічними особливостями дитини, що спонукало до подальшого вивчення психомоторної організації дітей дошкільного віку.

Таблиця 1

Середні дані про рівень розвитку окремих морфофункціональних особливостей дітей старшого дошкільного віку

Показник, що вивчається	Статистичні показники			
	5 років, n=21		6 років, n=50	
	М	m	М	m
Середній відсоток відповідності фізичного розвитку паспортному, %	99,95	1,41	102,59	0,97
Середній відсоток відповідності рухового розвитку паспортному, %	97,08	0,44	99,97	0,29
Індекс фізичного розвитку*	34,94	1,24	38,28	0,66
Вправа I для визначення рівня координації рухів (поєднання рухів руками, тулубом і ногами), умовні бали	7,45	0,14	8,11	0,12
Вправа II для визначення рівня координації рухів (переключення з одного руху на інший), умовні бали	7,38	0,14	8,13	0,98
Утримання рівноваги, с	4,19	0,18	5,7	0,08
Біг 10 м, с	3,31	0,04	2,99	0,03
Біг 20 м, с	5,29	0,035	4,15	0,03
Біг 30 м, с	7,67	0,041	6,91	0,04
Стрибок у довжину з місця	92,14	2,79	105,2	1,35

Примітка:

* – відповідно до формули (О.Д. Дубогай, 2005)

Відомо, що психофізіологічною основою швидкості, сили, витривалості а також темпу навчання є індивідуально-типологічні властивості нервової системи (В.А. Толстова, 1996; Т.О. Богуцька, 1997; М.В. Макаренко, Г.М. Чайченко, 1999; Є.П. Ільїн, 2003, 2004): рівень функціональної рухливості нервових процесів (РФР НП) та працездатність головного мозку (ПГМ). Нами було досліджено деякі психофізіологічні показники, які доступні для дослідження в даному віці. Застосовувалася модифікація методики Хільченка А.Є. (1956), реалізована на приладі ПНДИ – 1 (підхід Макаренко М.В., 1991). Дані наведено в таблиці 2.

Середні дані прояву окремих психофізіологічних особливостей дітей старшого дошкільного віку

Показники		5 років, n=21		6 років, n=50	
		кольори	фігури	кольори	Фігури
Латентний період простої сенсомоторної реакції, с·10 ⁻² ;		52,80 ± 1,76*	55,47 ± 3,31*	45,48 ± 1,22*	43,29 ± 1,66*
Латентний період сенсомоторної реакції вибору, с·10 ⁻² ;		67,63 ± 2,38*	68,55 ± 2,62*	62,29 ± 0,93*	61,57 ± 1,15*
Рівень функціональної рухливості нервових процесів, подр./хв.		48,0 ± 3,93	42,0 ± 3,62*	55,0 ± 1,09	56,8 ± 1,103*
Працездатність головного мозку	Час виконання тесту, с·10 ⁻²	9850,0 ± 334,36*	10696,6 ± 519,56*	8732,3 ± 105,6*	608,4 ± 96,02*
	Мін. експозиція, с·10 ⁻²	45,8 ± 3,3*	53,2 ± 5,25*	38,3 ± 0,99*	37,3 ± 1,01*
	Час виходу на мін. експозицію, с·10 ⁻²	6009,1 ± 684,9	514,09 ± 795,57	4900,56 ± 320,33*	5272,9 ± 329,83
	Кількість оброблених сигн, штук	368,0 ± 23,83*	355,4 ± 29,95*	447,0 ± 8,14*	445,1 ± 9,01*
	Мін. експозиція, с·10 ⁻²	46,6 ± 5,16*	47,0 ± 5,72*	30,06 ± 1,19*	31,13 ± 1,54*
	Час виходу на мін.експозицію, с·10 ⁻²	5728,2 ± 164,87	11029,3 ± 3230,96	11330 ± 2285,77	10164,3 ± 1234,4
	Відсоток помилок, %	30,8 ± 489	27,72 ± 3,41	28,39 ± 1,78	25,06 ± 1,37

Примітка: * – p<0,05

Отримані дані є нормальними для дітей дошкільного віку і вказують ще на достатній інтервал для розвитку. Незважаючи на індивідуальну варіативність, показник відносної неточності свідчить про достовірність даних окрім деяких показників працездатності головного мозку, що може бути зумовлено тим, що дана властивість знаходиться на етапі активного розвитку і має достатній інтервал для нього.

Відмінності між віковими групами за рівнем функціональної рухливості нервових процесів у більшості випадків виявились не вірогідними (вірогідні тільки для РФР НП для подразників «фігури», p<0,01). Можливо це вказує на темпи розвитку даного показника, за яким дітей 5-ти і 6-ти років слід віднести до однієї вікової групи, а також на те, що скорочення латентних періодів в даному віці не відбивається суттєво на здатності швидко диференціювати подразники. Ще в більшій мірі це спостерігається в якості реагування (кількості помилок).

Про рівень працездатності (витривалості) головного мозку робили висновки за показниками часу виконання тесту, мінімальної експозиції, часу виходу на мінімальну експозицію, кількості оброблених сигналів та відносній кількості помилок при виконанні завдання в режимі 3. Нами було виявлено достатньо високу варіативність як за показниками функціональної рухливості нервових процесів, так і за показниками працездатності головного мозку, що зумовлює відмінності у прояві даних властивостей у процесі діяльності, в тому числі і при навчанні руховим діям.

Великий вплив на ефективність навчання руховим діям має відповідність рівня розвитку фізичних якостей паспортному віку, що також є закономірним, оскільки саме достатній рівень розвитку фізичних якостей забезпечує можливість виконання дитиною тієї чи іншої рухової дії, визначеної програмою.

Визначено необхідність врахування при диференціації навчання руховим діям дітей 5 – 6 років функціональної рухливості нервових процесів (коефіцієнт кореляції з ефективністю навчання руховим діям дорівнює 0,68 для групи дітей п'яти років та 0,72 для групи дітей шести років), працездатності головного мозку ($r=0,73$ для дітей п'яти років та $r=0,5$ для дітей шести років), координаційних здібностей ($r=0,41$ для дітей п'яти років та $r=0,62$ для дітей шести років), поряд з рівнем фізичного та рухового розвитку, та їхньою відповідністю паспортному віку як основи для здійснення особистісно орієнтованого навчання руховим діям в фізичному вихованні в умовах дошкільного навчального закладу.

Оскільки ефективне управління особистісно орієнтованим навчанням руховим діям можливе лише за умови врахування комплексу найбільш інформативних критеріїв, нами було виявлено питому вагу кожного з досліджуваних показників індивідуального розвитку дитини в ефективності процесу навчання руховим діям, що стало основою для розробки критеріальної моделі диференціації особистісно орієнтованого навчання руховим діям.

Результати наведено на рис. 1.

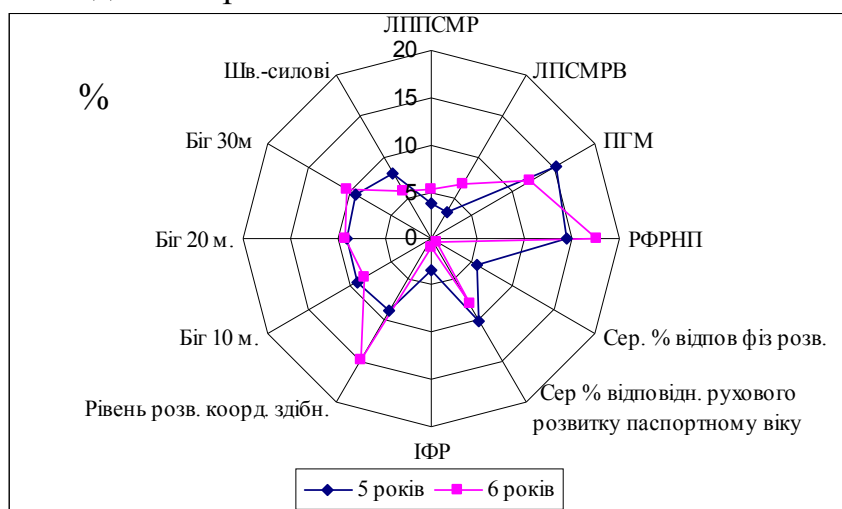

Рис.1. Питому вагу впливу окремих показників індивідуального розвитку на ефективність навчання руховим діям дітей п'яти та шести років.

За результатами факторного аналізу виявлено, що найбільшу питому вагу в швидкості навчання руховим діям дітей 5 – 6 років мають індивідуально-типологічні властивості нервової системи

Відсутність оціночних шкал для приладу ПНДИ-1 в літературі зумовила порівняльний аналіз показників всередині вибірок та між собою.

Досліджені показники функціональної рухливості нервових процесів та працездатності головного мозку мають вікову обумовленість розвитку, довірчий інтервал середньої арифметичної генеральної сукупності може служити для формування оціночної шкали психофізіологічних критеріїв диференціації навчання руховим діям у процесі особистісно орієнтованого фізичного виховання.

Аналізуючи рухову поведінку дітей, стійкість їх уваги, швидкість навчання, відношення до занять фізичною культурою і виконуваного завдання, швидкість реагування на корекції інструктора під час занять, а також результати тестування на приладі ПНДИ-1, можна синтезувати загальну характеристику по кожній віковій групі. Спираючись на результати дослідження, ми вважаємо недоцільним об'єднувати в групах дітей 5-ти і 6-ти років, тому що діти 6-ти років мають переваги у розвитку нервової системи, що сприяє більш швидкому навчанню, за яким, як доведено на практиці, діти 5-ти років відстають.

В результаті нашого дослідження виявлено, що діагностика психофізіологічних особливостей дітей менше п'яти років недоцільна, оскільки при тестуванні дітей чотирьохрічного віку ми спостерігали певні організаційні труднощі, які впливали на отримані результати. Зумовлюється це загальною слабкістю нервової системи дітей та конструктивними особливостями приладу ПНДИ-1.

Можемо рекомендувати здійснювати навчання з урахуванням індивідуально-типологічних властивостей нервової системи з 5-річного віку. При цьому слід застосовувати шкалу оцінки, наведену в таблиці 3.

На основі розроблених шкал оцінки функціональної рухливості нервових процесів та працездатності головного мозку було визначено індивідуальні співвідношення властивостей нервової системи обстежених дітей для наступного врахування в особистісно орієнтованому навчанні руховим діям в процесі фізичного виховання в умовах дошкільного навчального закладу.

Таблиця 3

Шкала оцінки функціональної рухливості нервових процесів дітей 5 – 6 років

Рівень	5 років, (подразників за хвилину)	6 років, (подразників за хвилину)
Високий	55-65	60-75
Середній	45-50	50-55
Нижче середнього	35-40	40-45
Низький	30	30-35

(Тестування в режимі 3)

Для оцінки працездатності головного мозку можна застосувати спеціальну шкалу (таблиця 4).

Таблиця 4.

Шкала оцінки працездатності головного мозку дітей 5 – 6 років

5 років.				
Рівень	Час виконання тесту ($c \cdot 10^{-2}$)	Кількість оброблених сигналів ($c \cdot 10^{-2}$)	Мінімальна експозиція ($c \cdot 10^{-2}$)	Кількість помилок (%)
Високий	≤ 8900	≥ 410	≤ 34	< 20
Середній	9000-10500	300-400	35-60	20-35
Нижче середнього	10400-12000	250-290	≥ 61	> 35
Низький	≥ 12100	≤ 240	-----	-----
6 років				
Високий	≤ 8000	≥ 470	≤ 24	< 25
Середній	8500-8900	410-460	25-40	25-30
Нижче середнього	9000-9500	350-400	≥ 41	> 30
Низький	≥ 9600	≤ 340	-----	-----

(Тестування в режимах 2, 3.)

У процесі педагогічного спостереження виявлено, що діти, які мають більш високі показники рухливості нервової системи потребують набагато меншої кількості повторень виконання рухових дій, ніж діти з середніми та низькими показниками. При проведенні повторення даного матеріалу діти з високими показниками рухливості нервових процесів та більшими показниками сили нервової системи більш точно відтворювали вправу.

Отже, діти з різним співвідношенням властивостей нервової системи потребують різних підходів до організації навчання.

Врахування рівнів фізичного та рухового розвитку, особливостей пізнавальної сфери дитини, попереднього рухового досвіду в поєднанні з врахуванням індивідуально-типологічних властивостей нервової системи дітей 5 – 6 років дозволить доповнити існуючу технологію особистісно орієнтованого навчання руховим діям та поліпшити точність управління ним в умовах дошкільного навчального закладу.

В четвертому розділі “Особливості особистісно орієнтованого навчання руховим діям у фізичному вихованні дітей 5 – 6 років в умовах дошкільного навчального закладу” пропонуються рекомендації по удосконаленню особистісно орієнтованого навчання руховим діям в фізичному вихованні дітей 5 – 6 років на основі врахування властивостей їх нервової системи в умовах дошкільного навчального закладу.

Для виявлення ефективності управління особистісно орієнтованим навчанням руховим діям на основі врахування властивостей нервової системи дітей 5 – 6 років у фізичному вихованні в умовах дошкільного навчального закладу створено 2 контрольні та 2 експериментальні групи, між якими на початку дослідження не виявлено суттєвих відмінностей за показниками, які досліджувалися.

Розроблені нами рекомендації було викладено у вигляді положень, які включено до системи управління особистісно орієнтованим навчанням руховим діям в умовах дошкільного навчального закладу (Рис. 2).

Рис 2

Шляхи удосконалення системи управління особистісно орієнтованим навчанням руховим діям у фізичному вихованні дітей 5–6 років в умовах дошкільного навчального закладу

В контрольних та експериментальних групах заняття проводилися за програмою “Дитина”, але в експериментальних групах всі вправи Фонду “Хочу” та додаткові вправи (відповідно до схильності дитини) розучувалися дітьми відповідно до їх індивідуальних особливостей та властивостей нервової

системи через поділ на типологічні групи: діти з високим та вищим за середній рівнем функціональної рухливості нервових процесів, діти з середнім рівнем рухливості нервових процесів та діти з низьким рівнем функціональної рухливості нервових процесів. Фіксувалась якість виконання дітьми рухових дій, швидкість оволодіння основними рухами. Так, діти, які мали більші показники рухливості нервової системи дуже швидко прогресували на етапі початкового розучування, але на етапі поглибленого розучування темп навчання знижувався. Діти першої групи швидко та емоційно реагували на нові фізичні вправи. Діти, які мали вищі показники сили нервової системи та середній рівень функціональної рухливості нервових процесів, потребували більшої кількості повторень на етапі початкового розучування, краще засвоювали матеріал при розучуванні фізичної вправи по частинах, губилися при внесенні ускладнення. Однак при виконанні вправи через тиждень швидко відтворювали рухову дію фактично без помилок. Діти з низьким та нижче за середній рівнем функціональної рухливості потребували більше уваги в процесі навчання та виконання підвідних вправ, більш деталізованого показу та більшої кількості повторень при початковому вивченні, при цьому процес забування у них протікав також повільніше.

В умовах особистісно орієнтованого навчання руховим діям з врахуванням індивідуально-типологічних властивостей нервової системи стало можливим підібрати індивідуальний темп навчання руховим діям, що збільшило зацікавленість дітей заняттями фізичною культурою.

На практиці підтвердилося, що при застосуванні методики навчання руховим діям відповідно до індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку суттєво підвищується ефективність навчання руховим діям (виявлено достовірні відмінності, $p < 0,05$).

Нами виявлено, що в умовах традиційного підходу до організації занять з фізичного виховання диференціація педагогічних впливів тільки за рівнем фізичного та рухового розвитку дає менш значимі результати та регулює фактично тільки фізичне навантаження, яке отримують діти.

Доповнення даної системи диференціацією навчання за індивідуально-типологічними властивостями нервової системи дозволяє підвищити його якість фактично з першого заняття у більшості дітей з групи, тобто вже на етапі ознайомлення та розучування рухової дії.

Нами виявлено, що навчання в оптимальному для дитини темпі дозволяє не тільки підвищити якість навчання руховим діям, але і його міцність, оскільки в процесі особистісно орієнтованого навчання руховим діям з врахуванням психофізіологічних особливостей нервової системи дітей дошкільного віку якість при виконанні вправи після тривалої перерви зберігається на більш високому рівні, ніж у дітей контрольної групи.

ВИСНОВКИ

1. Визначено, що в сучасній педагогічній науці гуманізація є пріоритетним напрямком, який вимагає пошуку шляхів впровадження особистісно

орієнтованого навчання та виховання і передбачає диференціацію форм, засобів та методів здійснення педагогічного впливу відповідно до індивідуальних особливостей дитини, її інтересів та уподобань. Для забезпечення успішного індивідуального розвитку кожної особистості необхідний пошук та обґрунтування об'єктивної системи критеріїв диференціації особистісно орієнтованого навчання руховим діям в процесі активного формування навчальної діяльності в фізичному вихованні дітей дошкільного віку, особливо наприкінці дошкільного дитинства.

2. Виявлено, що врахування морфофункціональних, психологічних та психофізіологічних особливостей дитини в процесі фізичного виховання забезпечує індивідуальний темп формування рухових вмінь та навичок, який зумовлений визначеною нами в експериментальному дослідженні високою варіативністю показників індивідуального розвитку дітей 5 – 6 років (від 15,78% до 25,9%) за більшістю досліджуваних показників. Так, особливо високий коефіцієнт варіації отримано за рівнем функціональної рухливості нервових процесів (коефіцієнт варіації становив 24,58% для першосигнальних подразників та 25,9% для другосигнальних подразників у дітей п'яти років та 14,02% і 12,8% відповідно в групі дітей шести років) і за показниками працездатності головного мозку (коефіцієнт варіації перевищував 10% як для дітей п'яти років, так і для шестирічок).
3. Доведено на основі кореляційного і факторного аналізу необхідність врахування функціональної рухливості нервових процесів, працездатності головного мозку, координаційних здібностей, фізичного та рухового розвитку і їх відповідності паспортному віку як основи здійснення більш точного управління особистісно орієнтованим навчанням руховим діям. Виявлено тісний кореляційний зв'язок з ефективністю навчання руховим діям функціональної рухливості нервових процесів ($r=0,68$ для групи дітей п'яти років та $r=0,72$ для групи дітей шести років), працездатності головного мозку ($r=0,73$ для дітей п'яти років та $r=0,5$ для дітей шести років), координаційних здібностей ($r=0,41$ для дітей п'яти років та $r=0,62$ для дітей шести років).
4. Створена нами критеріальна модель визначає провідну роль індивідуально-типологічних властивостей нервової системи в навчанні руховим діям, характеристики яких ($\epsilon < 0,05$) дозволили коректно розробити шкали оцінки рівня функціональної рухливості нервових процесів та працездатності головного мозку. Вказані шкали обумовлюють зміст практичних рекомендацій по вдосконаленню особистісно орієнтованого навчання дітей 5 – 6 років в умовах дошкільного навчального закладу. Крім цього вони можуть бути використані в процесі спортивної орієнтації та відбору в складнокоординованих видах спорту, які мають ранню спортивну спеціалізацію.
5. Досліджено ефективність впливу диференціації навчання руховим діям у фізичному вихованні дітей 5 – 6 років з урахуванням психофізіологічних особливостей їх організму. Виявлено, що процес особистісно

орієнтованого навчання характеризується позитивною динамікою змін термінових реакцій, яка обумовлює високий кумулятивний ефект – успішність навчання руховим діям. Педагогічний експеримент доводить, що управління особистісно орієнтованим навчанням руховим діям дітей 5 – 6 років з урахуванням властивостей їхньої нервової системи ефективніше сприяє індивідуальному розвитку дітей (за t-критерієм Стюдента виявлено достовірні відмінності між більшістю досліджуваних показників у дітей контрольної та експериментальної груп (в експериментальній групі спостерігалися кращі показники ($p < 0,05$)).

6. Розроблені та впроваджені в практику рекомендації по здійсненню особистісно орієнтованого навчання руховим діям з урахуванням індивідуально-типологічних властивостей нервової системи дітей в роботу дошкільного навчального закладу дали можливість підвищити якість навчання кожної дитини через створення умов для розвитку її вроджених задатків в процесі діяльності, суттєво зменшити біологічну та соціальну «ціну» адаптації та сприяти збереженню здоров'я дитини.
7. Впровадження особистісно орієнтованого навчання руховим діям з врахуванням властивостей нервової системи дітей зумовлює: необхідність удосконалення системи фізичного виховання в дошкільному навчальному закладі; оптимізацію процесу організації навчання; створення інтеграції між окремими формами організації фізичного виховання; забезпечення розробки та реалізації педагогічної технології особистісно орієнтованого навчання; формування творчої позиції та взаємоспівдії інструктора з фізичного виховання, вихователів та батьків дитини, що дозволить досягти більш значущих результатів в управлінні процесом особистісно орієнтованого навчання руховим діям та в індивідуальному розвитку дитини.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗДОБУВАЧА

1 Багінська О.В. Значення окремих індивідуальних особливостей дітей старшого дошкільного віку в процесі навчання руховим діям // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: наукова монографія за редакцією Єрмакова С.С. – Харків: ХДАДМ (ХХІІІ), 2008 – №7. – С. 3-5.

2 Багінська О.В. Теоретичні основи особистісно орієнтованого навчання в сучасній педагогіці // Наукові записки:[збірник наукових статей]. Міністерство освіти і науки України: Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, К.:В-во НПУ імені М.П. Драгоманова (серія: педагогічні та історичні науки), 2008 – №72 – С. 19-25.

3 Багінська О.В. Вплив окремих індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку на ефективність навчання руховим діям // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту:

наукова монографія за редакцією Єрмакова С.С. – Харків: ХДАДМ (ХХП), 2008 – №6. – С. 3-5.

4 Багінська О.В. Рівень розвитку показників інтелекту, як критерій спортивного відбору в художній гімнастиці на початковому етапі. //Спортивний вісник Придніпров'я. Науково-теоретичний журнал – 2005 – №3 – С. 36-38

5 Багінська О.В. Значення окремих індивідуально-типологічних особливостей нервової системи гімнасток-художниць різного віку для тренувальної та змагальної діяльності. //Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка. Випуск 44. Серія: Педагогічні науки Фізичне виховання та спорт: Збірник – Чернігів: ЧДПУ – 2007, С. 127-130.

Анотації

Багінська О.В. Особистісно орієнтоване навчання руховим діям дітей 5–6 років в умовах дошкільного навчального закладу. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я). – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, Київ, 2008.

Дисертацію присвячено питанням здійснення особистісно орієнтованого навчання руховим діям дітей 5 – 6 років в умовах дошкільного навчального закладу на основі врахування їх психофізіологічних особливостей. Метою дослідження було теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність управління особистісно орієнтованим навчанням руховим діям дітей 5-6 років на основі врахування властивостей їх нервової системи в умовах дошкільного навчального закладу.

У роботі визначено вплив окремих індивідуальних особливостей дітей 5–6 років на ефективність навчання руховим діям. Розроблено комплекс критеріїв для здійснення диференціації навчання руховим діям та визначено питому вагу кожного з них. Визначено суттєвий вплив індивідуально-типологічних властивостей нервової системи на ефективність навчання руховим діям та можливість їх врахування в особистісно орієнтованому навчанні руховим діям в процесі фізичного виховання в умовах дошкільного навчального закладу. Сформовано шкали оцінки рівнів функціональної рухливості нервових процесів та працездатності головного мозку, які можуть бути застосовані в практичній роботі інструктора з фізичного виховання. В дисертації окреслено шляхи здійснення особистісно орієнтованого навчання руховим діям в умовах дошкільного навчального закладу з урахуванням певних індивідуально-типологічних властивостей нервової системи дітей 5 – 6 років, експериментально доведено його ефективність.

Ключові слова: дошкільники, особистісно орієнтоване навчання, рухові дії, особистість, критерії, шкали, нервова система.

Багинская О.В. Личностно ориентированное обучение двигательным действиям детей 5 – 6 лет в условиях дошкольного учебного заведения. - Рукопись.

Диссертация на получение научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (физическая культура, основы здоровья). – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова, Киев, 2008.

Диссертация посвящена вопросом осуществления личностно ориентированного обучения двигательным действиям детей 5 – 6 лет в условиях дошкольного учебного заведения на основе учета их индивидуальных особенностей. Целью исследования было теоретическое обоснование и экспериментальная проверка эффективности управления личностно ориентированным обучением двигательным действиям детей 5 – 6 лет на основе учета свойств их нервной системы в условиях дошкольного учебного заведения.

В работе определено влияние отдельных индивидуальных особенностей детей 5 – 6 лет на эффективность обучения двигательным действиям (показателей физического, двигательного и интеллектуального развития, их соответствие паспортному возрасту, уровень функциональной подвижности нервных процессов и силы нервной системы).

На основе факторного анализа разработан комплекс критериев для осуществления дифференциации обучения двигательным действиям и определен удельный вес каждого из них. Выявлено существенное влияние индивидуально-типологических свойств нервной системы на эффективность обучения двигательным действиям. Определена возможность их учета в личностно ориентированном обучении двигательным действиям детей 5 – 6 лет в процессе физического воспитания, как одного из информативных критериев. Сформированы шкалы оценки функциональной подвижности нервных процессов и работоспособности головного мозга детей пяти и шести лет. Данные шкалы могут быть применены в практической работе инструктора по физическому воспитанию для условного распределения детей в типологические группы в процессе обучения двигательным действиям на занятиях физической культурой в условиях дошкольного учебного учреждения.

В диссертации приведены пути осуществления личностно ориентированного обучения двигательным действиям в процессе физического воспитания детей 5 – 6 лет с учетом их психофизиологических особенностей в условиях дошкольного учебного заведения. Разработанные и внедренные в практику работы дошкольных учебных заведений рекомендации по усовершенствованию дидактической системы управления процессом личностно ориентированного обучения для детей 5 – 6 лет на основании учета отдельных индивидуально-типологических свойств их нервной системы. В работе описано наиболее оптимальные пути обучения двигательным действиям детей 5 – 6 лет различных типологических групп (с учетом их психофизиологических особенностей): количество повторений, темп обучения, наличие и количество

подводящих упрощений, применение упрощенных или усложненных условий, дополнительных упражнений, индивидуальные занятия, наличие творческих заданий.

Экспериментально доказана эффективность управления личностно ориентированным обучением двигательным действиям в процессе физического воспитания детей 5 – 6 лет с учетом их психофизиологических особенностей в дошкольных учебных заведениях. Выявлены достоверные отличия между контрольной и экспериментальной группой в эффективности обучения двигательным действиям в процессе физического воспитания детей 5 – 6 лет, что подтверждает целесообразность учета индивидуально-типологических свойств нервной системы, как одного из информативных критериев дифференциации в процессе личностно-ориентированного обучения двигательным действиям детей старшего дошкольного возраста в процессе физического воспитания в условиях дошкольного учебного заведения

Ключевые слова: дошкольники, личностно ориентированное обучение, двигательные действия, личность, критерии, шкалы, нервная система.

Baginska O. The person focused teaching to impellent actions of children 5 – 6 years in conditions of a preschool educational institution. – Manuscript.

Dissertation on reception of a scientific degree of the candidate of pedagogical sciences behind a speciality 13.00.02 – theory and technique of training (physical culture, basis of health). – National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, 2008.

The dissertation is devoted by a question of realization person focused teaching to impellent actions of children 5 – 6 years in conditions of a preschool educational institution on the basis of the account of their individual features. The purpose of research was a theoretical substantiation and experimental check of a management efficiency person, focused training of children 5 – 6 years on the basis of the account their nervous system properties in conditions of a preschool educational institution.

In work the influence of separate individual features of children 5 – 6 years on a teaching efficiency to impellent actions is determined. The complex of criteria for realization the differentiation of teaching to impellent actions is developed and the densities of each of them is determined. The essential influence of nervous system individual properties on efficiency teaching to impellent actions and opportunity of their account is revealed during physical education in condition of a preschool education institution. The scales of the estimation the active functional level of nervous processes and the brain capacity for work are generated which can be applied in practical work of the instructor on physical education. In the dissertation the ways of realization person focused teaching to motive actions in conditions of a preschool educational institution with separate individually-typological nervous system are given, the efficiency is experimentally proved.

Key words: preschool children, person focused teaching, motive actions, person, criterion, scale, nervous system.